

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

1. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

230. sz.
1911.

Hangos turisták.

(Magasan röplő darvak. — Középkolák hiányai.)

Írta: dr. Szalay Béla.

Mielőtt tulajdonképeni tárgyamra áttérnék, engedje meg a szíves olvasó, ha először kis festményt mutatok be a nagy hegyek világából — lelkem egy havasi hangulatát.

* * *

Fogarasmegyében Árpás község felett emelkedik a Tericza havas, melynek keskeny élén felmáztam 1904. X. 2.-án egy teherhordó kíséretében gyönyörű őszi napon — az országhatáron unatkozó hihetetlenül hegyes főcsúcsra (2419 m.), durva délkeleti szélben, melyre bátran rálehetett feküdni, ferde helyzetben is megtartotta az embert.

Hegyeink legszebb tavától a Podragu tengerszemtől, visszajövet leszálltam a Tericza élén 2000 m. magasságig, hol a szél akkorára már teljesen elpihent. Itt leheveredtünk.

Gyönyörű volt mélyen alattunk az Olt völgye, melynek száz községe a napfény tengerében teljesen azt a benyomást keltette, mintha egy óriás leánya csak most vetette volna ki kötényéből a piros játék-házacskákat s osztotta volna el számos csomócskába az Olt partján.

A legkisebb nesz sem hallatszott azonban fel alulról. Körülöttünk meleg szélcsend. Olyan furcsák ezek a teljesen néma kis falvak innen a magasból. Egészen átadtam magam e némaság élvezetének.

Következő soraim nem mindenkinek írvák. Csak azok keblében fognak szavaim visszarezegni, kik sokat jártak magas hegyeken. Lelkemben mindig a legnagyobb élvezetet kelti a magas hegyek hallgatagsága.

Valóságos paradicsom ez a zajtalan világ ide fenn a lármás, utálatos városi élet után. Légy, szunyog nem mer felszállani ide, azok zümmögése sem zavarja ez édes, imádandó nyugalom harmóniáját.

Úgy látszik ünnep van ma, az egész természet imádkozik, onnan a mély csend. Minden oly tiszta, oly szűzies, oly ártatlan ebben a verőfényes magasban. Csak a ki érti a természet édes nyelvét, az bírja felfogni azt a csodás érzést, mely ily helyen a zakatoló városok fiát eltölti. Nevezhetném azt a csend gyönyörének.

Teherhordóm aludt, én pedig soká elméláztam, elmélyedtem a sziklák világának beszédes hangtalanságába. Jó $\frac{1}{4}$ óra telhetett így el...

Egyszerre halkan, alig észrevehetőleg sajátságos gyenge neszt véltem hallani, mely el-eltűnt. Mintha igen nagy távolból jött volna. É nesz szokatlan jellege volt az, mi feltűnt. Hallgatóztam. A nesz megisméltődött. Körülnéztem:

Sehol, sehol semmi. De mintha a magasból jött volna. Felnézek. Semmi. Felébresztem kísérőmet, nem hall-e valamit? Hosszan hallgatózunk mindketten, mire a természet fia csak megszólal: „Tudom már, ezek darvak!”

„Hol?”

„Fent a magasban.”

„Látod őket?”

„Nem, de ismerem ezt a kru-kru hangot, valahol felettünk darvaknak kell lenniök.”

Erre elővettem 6. X. nagyító messzelátómat s nagy keresésre végre felfedeztem a hang irányában, szinte a fejem felett, hihetetlen magasságban egy alig-alig látható görcsővi finomságú porfelhőcskét, mely lassan ide-oda mozgott. Oly finom volt az, hogy az egyes alkotó pontokat csak sejteni lehetett. Darvak voltak, melyek a délelőtti nagy szélvihar elől menekülve mind magasabbra emelkedtek, szélmentes réteget keresve. Óriási orkán dühönghetett körülöttük (SO. szél), mely nem engedte szegényeket átevezni Romániába, ezért panaszkodtak oly keservesen.

Kérdés most, mily magasságban lehetett e darú-csoport? Az én álláspontom közel 2000 m. tengerfeletti magasságnak felelt meg. Szabad szemmel látni mit sem lehetett, sőt finom 6-szor nagyító messzelátóval is alig birtam megkülönböztetni az egyes darvakat, az egész csapat legfinomabb porfelhőként tűnt fel. Ezek alapján becslésem szerint 2—3000 m.-rel lehetett felettem a szárnyas had, (mi megfelel 4000—5000 m. abs. magasságnak) ahonnan a szél kapta el olykor-olykor rivalkodásukat.

E ritka tünemény megérdemli a feljegyzést.

* * *

Én tehát a csendet szeretem, amint mindenki láthatja. De az izlések különbözők. Vannak akik a zakatolásba szerelmeseek, akik a hegyekre nagy riadalommal, kurjongatással, pisztoly-durrogással, lehenyerített sziklák pokoli dőreje között szeretnek felvonulni, ez által rossz hírbe hozván a turistát a vadász előtt, aki boszankodik, hogy kedves vadjait elriasztják. Erre vezethető vissza az az antagonizmus, mely vadász és hegymászó közt az utóbbi időben kezd kellemetlenül érezhetővé válni. Ez az a tárgy, melyről sürgős mondani valóm van.

Bevezetésül nem fog azonban ártani, rövid böngészetet tartani a hazai irodalomban. Miben is áll hát a turisták egyrészének hírhedtté vált „csend-élete?” Lássuk.

1. A kolozsvári kirándulók 1906. aug. 5-én panaszkodnak, hogy a Negoj menházban nem nyughattak mert a medgyesi diákok késő éjjelig kiabáltak, énekeltek.¹ No igen, ezt az alkohol tevé.” De ugyan mi is jutott eszébe annak a nevéet ovatosan elhallgató szerzőnek, ki az Erdélyben (1905. 155.) melegen ajánlja a turistáknak az alkohol ivását.?

2. A S. K. V.²-ban (XV. 17.) olvassuk, hogy 1868. június 2-án Brassóból a Bucsecsnak rándult az egész dalegylet, hogy a Malajesti völgyben magának hangversenyt adjon. Eine Sängertfahrt, írja a szerző. Szerencsére azonban nem bírtak ráakadni a Malajesti völgyre, s így a Bucsecs története egy hangos lappal lett szegényebbé.

3. Nagy handabanda kísérte azt a kirándulást is, melyet N.-Szebenből a Csindrelre tett egy tanuló-csapat. (S. K. V. XIX. 61.) Az író érdekesen adja elő a társaság viselt dolgait az éjjeli nyugóhelyen, a Foltea havas vén fenyvesében: „A tüzeket meggyújtani!” hangzott commandóm, — írja a vezető, — s csakhamar minden oldalon egyszerre lángbaborult nagy máglyák szipor-

¹ Erdély XV. 111.

² Jahrbücher des Siebenb. Karpathen-Vereins.

káztak az éjben; toronymagasságra szöktek a lángnyelvek, szikra-koronát zúdítva a környező fenyők tetejére. Azt hiszem a Negojról (58 km. távolság) látni kellett e hatalmas tüzet, oly óriási magasságba csapott fel a láng. Nagyszerű látvány volt . . . stb.

Eközben 30 ifjú torok gyújtott rá az ismert erdélyi vadászdalra: Ich schies den Hirsch im wilden Forst . . . és bizonyára nem egy nemes szarvas tűnődve csoválhatta koronás fejét az éji csend ilyenmű megháborításán.

A legjobb azonban, hogy e lendületes sorok írója, azon kirándulás vezetője ép egyike leghíresebb vadászainknak és ez a dáridó ép a saját vadászterületén esett meg — úgy látszik azonban annak semmi hátrányára, mert már korán reggel őzet lőtt a szerencsés vadász.

4. A malajesti menház a Bucsecs alatt 1886. aug. 24-én szintén nagy látványosságok színhelye (S. K. V. VII. 94.): „Havasi tűzijátékot rendeztünk — írja a szerző — a többek közt P. úr egy szakadékba tüzes csávakat dobígtat le, mi csinos látvány vala. Azt vártuk, hogy a Királykőn éjjelező társaink észreveendik nagy jeltüzeinket, s hasonlóval fogják viszonzni, de eme reményünkben csalatkoztunk. Kárpótlásul aztán előjöttek paraszt vezetőink, kik a tűz mellett dalokkal kísért táncokat lejerttek. Egyhangú kurjongatásból állt az ének stb.

5. Egy erdélyi turista kalauzban következő borzasztóságokat olvassuk: (1901. p. 24. és 300.) Igen tanácsos magunkkal löport és pisztolyt vinni. A löpor arra való, hogy kimért adagokban szétosztogassuk a csobánok közt, kik előtt ez a legbecsesebb ajándék, részint pedig azért, hogy szorgalmasan puffogathassunk vele. „Lövésünk sokszorosan visszahangzó zajára rendszeren egy-két zerge szökkel fel, nagy bosszuságára a csobánoknak, kik rendszeren zergékre leselkednek.“ Ebből tehát azt is megtudjuk, hogy a csobánok orvadászattal fogflalkoznak, ezt a szenvedélyüket pedig kötelessége a turistának kiosztható löporral támogatni.

6. Úgy hiszem ez a szellem vezette kirándulóinkat akkor is, midőn a menedékházfelavatás után „következett a zergevadászok sortüze“. (p. 127.)

7. A legklasszikusabb jelenetek azonban az első Királykő menház avatásánál harsantak le, ahol is a S. K. V. választmánya öt trombitást (Hornist) bérelt fel az ünnepélyességek emelésére. Ezek a kürtösök művészetüket egész nap gyakorolták a havason, hogy a 70 tagból álló óriási társaságot együtt tarthassák.

A menháznál éjjel nagy tűzijáték volt, másnap reggel pedig az álmos társaságot „grellendes Trompetensignal“ ijesztette fel álmaiból. (S. K. V. II. 112.)

Folytathatnám e leírásokat az irodalomból vett példákkal még soká, de tán elég lesz ennyi is mutatóba. Csak néhány egyéni tapasztalatról akarok még beszámolni.

Sokszor vittem magammal fiatalabb turistákat a hegyekre s mondhatom mindig csak nagyobb energiával birtam megakadályozni a kövek legördítését és a „magasabb gégegyakorlatokat.“ Vannak, kik pyromaniában szenvednek. Ha 10 percre megálltunk, már ott ropog a száraz rözse nyáron is. Miért. Na mert oly regényes Robinson tüze a vadonban.

Jó magam sokszor járom a havasokat, de ép a menházakban ritka vendég vagyok. Többször kérdezték, miért kerülöm azokat. „Nagyon kedves emlékeim vannak,“ szoktam mondani. Így élénken emlékezem még, midőn a Magas-Csurgó (Hohe Rinne, Szebentől 5 óra) turista házában egész éjjel nem tudtam aludni a gyönyörű erdélyi német daloktól, nekem pedig már 3 óraker fel kellett kelnem, hogy az nap elérjem a Csindrelt s még este Duson, Gurarón át N.-Szebent (15 órai út.)

Máskor a Negoj menházba szándékosan későn este, 9 óra 30 perekor állítottam be, hogy legalább akkor nyugalمام legyen. Oh de ember tervez,

s Diana, a szép Luna istennő határozott, még pedig úgy, hogy csak $\frac{1}{4}$ 12 felé éjjel méltóztatott az égen feltűnnie, már pedig annak a nagy kétnemű társaságnak, mely a menházban nyaraít, nem a havas volt a főcélja, hanem a hold felkeltének regényes, de zajos élvezete. Oly szeretetreméltóan mondogatták úgy 11 óra felé „Nur noch eine halbe Stunde“ hogy néminemű illetlen gondolataim támadtak: „Minek is van társasélet a világon.“

Ezért legkedvesebb éjjelező helyeim az elhagyott sztinák, vagy az istenadta moh, a fenyők lábánál.

Fegyvert, pisztolyt sohasem viszek magammal. „Nem félek“ „nem történt még bajom?“ kérdezték többen. Hát kétszer csakugyan eszembe jutott már: No most jó volna a pisztoly a zsebben! De — és ez jellemző — mindkét kritikus helyzetbe délutáni sétán és falvaktól nem távol estem, s nem is annyira magamat, mint kísérőmet, feleségemet féltettem, de lélekjelenlétem révén baj akkor sem történt. Magán a havason azonban annyi utazás alatt soha semmi veszedelem sem embertől, sem állattól (hisz ezek nagyon félnék a teremtés urától) nem fenyegetett, úgy hogy már csak a felesleges súlyhordozás elve értelmében sem cipelek löfegyvert magammal, van mit hordani két fényképgépemen amúgy is.

Mindez a néptelen Fogarasi havasokra áll, de népes hegyeken (Cibinh. Székelyhavasok) magam is ajánlom a Browningot.

Tán fel fog tűnni, hogy még a menedékházak felavatásával járó lármát is kárhoztatom. Ennek az az oka, hogy utoljára is ünnepelni zaj nélkül is lehet. Nagyon fontos azonban, hogy ép ily alkalmakkor sok kezdő-turista szokott jelen lenni, kik ekkor szentesítve látják a rossz példa által a csendháborítást, sőt oly értelemben suggerálódnak, mintha az igazi, életrevaló turista csak a zenebona révén kerülne igazán a „helyzet magaslatára.“ Ép ez alkalmakkor kelene tehát kerülni a havasok ünnepélyes csendjének frivol megzavarását. A rossz példa nagyon ragadós.

Részemről a turista-magaviselet aesthetikáját és morálját következőkben látom:

A természetkedvelő ihlettel élvezi a mindenség pazar szépségeinek két fő összetevőjét, a formákat és színt. Önmagába mélyed, megfigyeléseket tesz, reflexiókra hajlamosul: Mindezt csak zavartalan csendben, önmagáról megfeledkezve teheti. A kiabálás, lövöldözés az előbbiekkal sehogy sem fér össze, mert hisz elvonja figyelmét attól, mibe elmerülnie kellene; durván felébreszti őt merengéseiből, ki már egy más, szebb világban képzelte magát: Dehogy vagy te egy szebb világban, hisz itt lármáz, itt nyugtalanít, itt izgat, bánt téged, itt reszeli most is idegeidet kedves versenytársad az élet küzdőterén jóakarató felebarátod.

A kö-legörgetés meggondolatlan pajkosság, melynek semmi előnye, de nagy veszedelmei lehetnek az alantabb haladókra, kiket ép meredek helyeken a magasabban levők észre nem vehetnek. Az éneklés is olyan, mi sehogysem illik be a nagy hegyek keretébe, mert visszaüz bennünket gondolatban oda a város szűk termeibe, a zajos társaséletbe, melyet ép elfejteni volt óhajunk.

Ezen elveket kell a tanárnak, ki ifjait a magas hegyekbe viszi, pihenés közben, vagy még otthon kifejtenie; így lehet csendes, illemes, komoly turistákat nevelni.

Látjuk, hogy nemcsak a praktikus szempont, a vadászokkal való jó viszony, de az aesthetikai és erkölcsi szempontok is mind csak amellet szólnak, hogy a természet fenséges templomában figyelmünket annak nagyszerű megnyilvánulására fordítsuk, hogy élvezetünk zajongás által csorbát ne szenvedjen.

A paraszt-vezetőket a vezetői cursuson különösen figyelmeztetni kell, hogy sem maguk ne vétsenek az előbbi szabályok ellen, viszont a turistákat

is figyelmeztessék a dobálási, kiabálási tilalomra és ha ez nem lenne elég, kötelességükké kellene tenni az ily rakoncátlan vendégek nevének bejelentését. A vezetők azért szoktak néha kurjongatni, hogy állítólag elrejtve levő zergéket előcsaljanak. Magam tapasztalásából ennek ép ellenkezőjét javasolhatom. Én mindig a legnagyobb csendben haladok és mondhatom, sohasem voltam a havason úgy, hogy zergét ne láttam volna. Ezt pedig ép annak tulajdonítom, hogy halk járással meglephetem közelből e kecses állatokat; a nagy zaj messzire űzi e vadat, így nem gyönyörködhettem volna 30—50 lépésről bájos mozdulataiban. Élénken emlékezem egyszer a Domna völgyének turistától sohasem látott alsó vad részében, a bükkben, hol abban a hajmeresztő sötét szorosban csak embertelen erőfeszítéssel lehetett előrejutni (1150 m. magasságban lassan kúszva egyszerre csak felettem a sűrűben gyenge zörejt hallok: Odanézek, félig eltakart őzbakra esik tekintetem. Mint szobor megállunk, s odasugok társainak: Őzbak! „Dehogy őz, válaszolt az erdőőr, zergebak az!“ Csodálkozva nézek farkasszemét a gyönyörű állattal, mire egyszer csak egyenesen nekem fut a bak, 40 lépésnyire kíváncsian megáll, oldalról meg két más zerge társul hozzá. Mi állunk mint sóbálvány. A bak ismét közeledik és most már 25 lépésről bámul ránk, de hirtelen szelet kap s mint villám eltűnik.

Ilyen jelenetnek lármás turista tanúja sohasem lehet, mert csak nagy távolból, homályosan láthat zergét.

Sok ilyen, kedves emlékem van. Egyszer feleségemmel a Piscu Bulei vad élén kószáltam (turistáink ezt sem ismerik mert kényelemhez vannak szokva). Nagyon lassan, lépésről-lépésre haladhattunk csak előre, némán, zajtalanul. Egyszerre csak magunk előtt 20 lépésnyire 12 zergét veszek észre, melyeket addig egy oldalgerinc elfedett. Megállok s bámulom a borjú nagyságú óriás rőt állatokat. Nem ijedtek meg tőlünk, sőt az első két lépést felénk is tett s nagy szeméit kíváncsian ránk meresztette. Teherhordóm „ujte“ szavára azonban elfutottak, de odébb megállva ismét ránk bámultak. Mi nem mozdultunk. Erre átváltottak a gerinc tulsó oldalára, maguk után csak e felejt-hetetlen kedves jelenet emlékét hagyván. De igaz, mi is szép emléket hagytunk vissza a zergéknek: Esernyőnket. Nagy esőben jó hasznát vehették.

Külföldön, hol a vadászterületekért óriási összegeket fizetnek, hol a természet szeretetére, megbecsülésére nevelnek, nagyon jól tudják, hogy „*zajtalanság a turista legszebb erénye.*“ Ott a hegymászók többet is foglalkoznak a havasok irodalmával, ott mindenki magától értetődőnek tartja a csendet, a „*turista illemet.*“

Hazánkban, de főleg Erdélyben, meg kell vallani, hogy a kezdők, már pedig mindig ezek képezik a hegyeket járó emberiség legnagyobb részét, a turistaság elemével, alapszabályaival sincsenek általánosságban tisztában. Turista irodalmunkban hajmeresztő badarságokat olvashatni lépten-nyomon. (Exempla sunt odiosa.)

Ezen állapotoknak érezhetni már keserves következményeit: A Magas-Tátrának legszebb pontjai közül már több van előlünk elzárva.

Florstedt Sándor németországi úrvadász, a „Fogarasi havasok ex-királya“, ki vagy 10 évig szinte állandóan e hegyeken lakott, nagy ellensége volt a turistáknak s néha igaztalanul mindenfelét rájuk fogott. Így pl. egyszer a Zenogán összekerültem vele estére egy sztinában. „Mi van zenogai vadász-házával?“ kérdeztem tőle. „Hát mi legyen, — felelt boszusan — felgyújtották a turisták.“ Igyekeztem neki megmagyarázni, hogy ép e havasra 5 évben csak egyszer jó turista, hanem csendőr, pénzügyőr lépten-nyomon itt kószál. A bűnöst azonban a gondatlan csobánok közt és nagy ellenségei, a vadászok közt kell keresnie. Hiába. Ő csak szídta tovább a turistát, mint a bokrot.

Azt hiszem mindenki belátja, hogy ezek tarthatatlan állapotok. Jelen

soraim célja komolyan figyelmeztetni a fiatal nemzedéket, hogy a havasokon a láрма, melynek szülőanyja oly sokszor az alkohol, a természet ünnepélyes csendjének megszenteltségtelenítése illetlenség, bűn, mely megboszulja magát. Ha ez így megy tovább, elfogják zárni az erdélyi havasok legszebb részeit, a Retyezátot és a Fogarasi havasokat a lármás, löport durrogtató had elöl, de ez még hagyján, hanem a bűnösökkel együtt szenvedni fognak az ártatlanok is, a természet szépségeit jobban tisztelő, öregebb „csendes életű“ turisták is, mert hisz magától értetődik, hogy a tilalmazott havas bérlője nem fog sokat adni a „hivatalos, hatóságilag láttamozott csendéleti bizonyítványokra“ sem.

Tanúlságos e tekintetben a legutolsó „Retyezát-affaire.“ Az Erdély (XVI. 136.) csendes szemrehányást tesz a retyezáti vadásztársaság intézőségének azért, hogy ez a Zenoga-ló meglátogatását illető kérelmével az E. K. E.-et visszaútasította. Ez okból nem is ment oda fel a kirándulók zöme, csak 4 „csendes turista“, kik nem kis meglepetésükre ott találták a tilalmazott tónál az egész juhnyáját a lármás ebekkel, az ordítózó pásztorokkal egyetemben. (Junius 29.)

E cikkekre meg is érkezett a válasz „Békási“-tól (a Vadászlap kitünő dolgozótársától), szerinte a juhok nem ártnak a zergéknek; a turisták pedig ezentúl csak nyomtatott engedéllyel bocsáthatók a Retyezátnak csakis pontosan meghatározott pár ösvényére (máshova nem!), a többi csatangolók ellen pedig az 1879. évi XXXI. törvénycikk 113. és 114. §-ának határozmányai lépnek életbe. (Vadászlap 1907. 510.)

Ez ügy érdemére vonatkozólag megjegyzem itt, hogy addig, amíg a turisták általánosságban „meg nem csendesülnek“ nem vehetjük rossz néven, ha a drága vadászterületek bérlői előtt a turista nem szíves vendég. Abban azonban az E. K. E.-nek van igaza, hogy a juhnyájak az ő kutyáikkal, csobánaikkal, az ő *állandó* ottlétükkel sokkal veszedelmesebbek a vadászterületre, mint a pár óráig ott időző turista. Hisz ép ez az oka, hogy a nagy vadászok drága pénzen bérlik a legelő jogot is. Így tett Florsedt, így tesz jelenleg a „Bucsecs-királykői vadásztársaság“ is, mely a Fogarasi havasokat bírja.

Hogy a juhászkutyák nem közömböseks a vadászatra, láttam többször. Egyszer a Dragus havason 2400 m.-ig követett fel a sziklás „Hüvös csúcsra“ (Recoarele) a morgó, ugató bundás, pedig ép ott van a zergeváltó (Portitia).

Valjuk meg azonban, mégis csak bennünk van a hiba, így tehát önmagunk kebeléből kell megindulni ama mozgalomnak, mely kárhóztat, üldöz minden lármát, csendzavarást a magas hegyeken. Főleg a turista útmutatók, kalauzok kötelessége az előszóban erre nyomatékkal figyelmeztetni.

* * *

Ez volt az érem egyik oldala. Jó azonban a másikat is meglátni. A turista viszonyát a vadászathoz, aeshetikához, morálhoz láttuk. Ezekkel azonban részben — látszólag ellentétben állnak a higienikus és paedagógiai tekintetek. Magam mint szenvedélyes hegyimádó, mint középiskolai tanár és orvos egy személyben ép a legilletékesebb lehetek e viszonyok megbírálására. Itt pedig vissza kell kissé mennünk oktatásügyünk zilált állapotára, mely sok tekintetben özönvízi maradványokkal terhelt.

A középiskolának legfontosabb feladata volna 1. az egészségnek legszilárdabb alapokra való fektetése s annak megőrzése. 2. Az erkölcs, tántoríthatatlan becsületesség, kötelességérzet! Józan életfilozofia, akaraterő, jellemzilárdság kifejlesztése. 3. A mindennapi életre szükséges azon parvasapiantiának, azon csekély életbölcséségnek, tudásnak megalapozása, mellyel a világ felett uralkodni lehet a VI. alsóbb osztályban. Ez a legtöbb hivatalnoknak elég volna. A két felső osztálynak az egyetemre kell előkészíteni. Ide csak *tehetséges* egyének jussanak. Kerülni kell minden feles-

legest, minden adathalmazt. E helyett gondolatokat, eszméket, józan életfelfogást kell nyújtani, de főleg a tudományokat megszerettetnie. Ekkor érte el a középiskola igazi célját.

Hogy csak az előbbi sorrend a helyes, kiviláglik abból, hogy mi hasznát sem vehetjük azon ember tudományának, kinek teste gyengesége meg nem engedi képességeinek az emberiség hasznára való gyümölcsöztetését. A tudományos, de erkölcstelen ember pedig a társadalom legnagyobb csapása. Világos tehát, hogy legelőször erős testre, jellemre — és csak azután van az embernek szüksége tudományra.

A mai iskola gyilkosa számtalan ifjúnak, kiket az iskola pora, zsúfoltsága, sötétsége, elzártsága, idegfeszítő túlterhelése kora sírba dönt. Jellemfejlesztés? No erről ne is beszéljünk. Annyi a huncut Európában, hogy már lámpával kell keresni azt az embert, ki saját anyagi kárára becsületes tud maradni. Pénzért, címért eladjuk testvérünket, hazánkat. A lelkiismeret furdálást aztán enyhíti az alkohol.

A középiskola gyárilag tömi az emberek fejébe a tudományt, s az eredmény? A tudatlanság minden téren orgiákat ül. Az iskola ma csak „qualificatio-gyar nagyban való üzemre berendezve.“ Ha meg van a bizonyítvány, undor száll meg bennünk minden iránt, ami tudomány. Akkor, midőn igazán el kellene kezdenünk tanulni, megcsömöröltünk már teljesen.

Ma a legtöbb egyetemet végzett egyén hihetetlenül kevés tudományval dolgozik hivatalában, ép ezért néhány a jelenleginél sokkal, de sokkal felvilágosodottabb, magasabb színvonalú vezetőre volna szükségünk a központban, kik a dolgokat irányítanák, új eszméket vetnének felszínre, teremtenének! (úgy mint Japánban) de az alantós közegek nagyrésze bátran beérhené hat középosztállyal, mert az iskolákban tölcserrel belénk öntött tudományból (oly rosszul van az kiválogatva!) nincs hasznunk, viszont a tudományok megszerettetésével! szellemi nivónkat sokkal sikeresebben emelhetnők az iskolaévek után!

Minden rossz, ahogyan ma csináljuk, legfeltünőbbek azonban az egészség, az ép idegek ellen való bűneink. Ki a szabadba az ifjúsággal, ott jobban lehetne idegen nyelveket élő beszéddel tanítani! Szeretessük meg a természetet, hogy elszokják a mai lusta test az alkohol gőzöktől, büzös és bűnös korcsmai élettől. Fejlesszük az ifjak szívét, tüdejét az erdőben végzett testi munkával, játékkal, hegymászással. Hangos dal fakadjon az ifjú ajkán a mezőn, a ligetben, ez fejleszti tüdejét és jótékonyan hat a vérkeringésre.

De hogy is mondtuk csak? „Hangos dal az erdőben?“ Hisz azelőtt meg a csendet prédikáltuk! Itt van tehát az az ütköző pont, melynek elsimítása a helyes álláspont megjelölése képezi befejező soraim célját.

A gymnasiumi testgyakorlás súlypontját ma még mindig a szobában végzett unalmas német szertorna képezi a legtöbb intézetben ahelyett, hogy a gyaloglás, a turistaság stb. állana előtérben. Többször megírtam már, hogy a gyaloglóképesség megszerzése nélkül a természettudományokat művelni nem lehet. Már pedig ezek uralkodnak a mai világ felett!

Paedagogiai szempontból megbecsülhetetlenek a lelket-szívet foglalkoztató, az életből vett torna-feladatok, melyek bizonyos cél szolgálatában állanak (élőfára felmászás, sziklafalon leereszkedés, komplikált árkon való átugrás stb.), ezeket kellene tehát kevés szertorna mellett gyakorolni. Meglátszik, hogy tornatanáraink között kevés a turista. A szakférfiak a központban nem értenek a modern neveléshez, különben már régen kötelezővé tették volna az osztályszertorni havi, sőt kétheti nagyobb gyaloglásokat. A bölcsészeti kar hallgatóit kötelezni kellene a turista-egyesületekbe való belépésre, mert ha a tanárok, úgy mint ma, nem tudnak gyalogolni, mikép vezessék, mikép szeretessék meg tanulóikkal a természetet?

Itt csak röviden akarok még néhány fontos distinctiora figyelmeztetni.

1. Az u. n. tanulmányi kirándulásoknak semmi közük sem az egészséghez, sem a turistasághoz.

2. A játék-délutánok, bár helyes vezetés mellett igen fontosak, nem képeznek turistaságot, így a legújabb — különben nagyon dicsérendő — angol *kémlelő kirándulások* sem. Mind e tényezők azonban minden nap sokszor adnak alkalmat az egész ifjúságnak ahhoz, hogy hangos, tüdőt fejlesztő gyakorlatokban részt vegyen, hogy kedvére énekeljen, kiáltson.

3. Turistaság alatt azonban csak oly gyalogturák értendők, melyek kimondott célja maga a természet; a nehézségek leküzdése a szem s lélek gyönyörködtetése kedvéért, a természet leírhatatlan gyönyörűségeinek felkutatása. Ez a turista célja. Erre pedig két út van.

a) Az u. n. délutáni kirándulások.

b) A magas hegyi vagy általában többnapos turák.

Megjegyzem mindjárt, hogy úgy nevelési, mint egészségi szempontból a kisebb, egy délután megethető (tehát oda-vissza 4—7 órás) turák sok tekintetben magasban felette állanak a második csoportnak.

1. Mivel nem annyira fárasztók, tehát gyengébb szervezetűek is elbirják. A kimerültség ugyanis legnagyobb ellensége az élvezetnek s gyermekekből nem lehet úgy jó turistákat nevelni, ha eleinte agyonfárasztjuk őket s elveszszük kedvüket a további részvételtől.

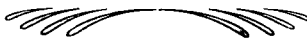
2. Mivel kevés költségbe kerülnek és a legszegényebb ifjú elől sincsenek ekkép elzárva.

3. De főképp mivel nagyon gyakran, (akár minden 4 napban is egyszer) megismételhetők. Fontos és általános élettani szabály az, hogy az egészségnek rövidebb, de gyakrabban ismételt nyereségekből (jó levegő, izomtorna, stb.) lényegesen több haszna van, mint ritkán ismétlődő, de óriási adagokból. (Ezért nem szabad a patiensnek az orvosságos üveget egyszerre kihajtani!) Egy nagy havasi túra, melyet évente a tanuló 2—3-szor ismételhet meg, sokkal kevesebbet használ az egészségnek, mint a 2 hetenként egyszer végzett délutáni túra, igaz azonban, hogy az előbbi a lélekre, kedélyre, szívre, szellemre, idegrendszerre oly lényeges hatással van, hogy csak a kétféle túrok egyesítése adja meg a kellő harmóniát testnek, léleknek.

Ezen délutáni kirándulások színhelye rendszeren messze van a nagyobb vadászterületektől is; kiválóan szép pontokat csak itt-ott tüntetnek fel, ép ezért a tanító kellő okadatolással megengedheti a hosszabb út fáradságainak elfeledtetésére a zajos játékot, éneket, hangsúlyozva, hogy nagyobb túrákon ez nincs megengedve.

Kitűnt tehát, hogy csakis a nagy, havasi kirándulások tartoznak azok közé, melyeknél a lármanak számúzve kell lennie, mert a természet nagyszerű templomát (úgy mint a városiakat is) zajongással megszentelteleníteni illetlenség, bűn.

Igy fogom én fel a turista illemet, így szeretném, ha azt mások is magyaráznák.

Az apahidai „papaluger“.

Irta: Orosz Endre.

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya Értesítőjének 1910. évi 3—4-ik füzetében (243—246 l.) Téglás István „A Gocoj“ címen egy ősi pogány eredetre mutató vidám ünnepségről értekezik, mely noha Erdélyben a románok között szélteben el volt terjedve, ma már igen sok helyen kiment a divatból. Torda-Aranyos vármegye Mikes és Indal községeiben az elmúlt év folyamán is megtartották s ennek adja leírását Téglás István.

Hasonló jellegű zöld ember felöltöztetésével kapcsolatos népszokás Apahidán is divatos, itten azonban nem gocoj, hanem papaluger néven ismeretes. Egyébként más tekintetekben is különbözik a tordaaranyosmegyeitől s így az apahidai zöld ember rövid ismertetését annál inkább érdemesnek tartom, mert ezen érdekes, valóban ősrégi népszokás, mely különböző népfajok bölcsőkorába visszanyúló közös multra tekinthet vissza, — miként minden ethnikum — már itten is elérkezett az észrevétlen lassú eltűnés időpontjához.

A papaluger-járás ideje Apahidán mindenkor az Úr menyemenetelének görög szertartású ünnepe, vagyis áldozó csütörtök, melyet oláhul „iszpász“-nak neveznek. E nap reggelén a felvonulást szervező legények összegyűlekeznek — az előző napon történt megbeszélés szerint — a falú alsó végén fekvő Rettegi-féle birtokrészen, mely a szabadságharc előtti időben magyar földesúri kert volt, de azóta birtokosaitól hűtlenül elhagyatva sajnos! bolgárországi alattvalók részére termi az aranyakat. E kertben látni lehet még néhány példányát ama szép nagy hárs-, tölgy-, nyár- és kőrisfáknak, melyek a régi magyar gazdálkodás még élő hirdetőiként egy elmúlt szebb kornak emlékét juttatják eszünkbe. Azét, melyben a fákat nemcsak kivagdalni és pusztítani, hanem kedvelni, ültetni és ápolni is tudták; míg a bérbeadás mai kényelmes módszerével a sivár rablógazdálkodást is szentesítve látjuk. Az itten lévő nagylevelű hársfákról (*Filia grandifolia* v. *platyphyllos*) annyi galyat metszenek le késeikkel, amennyi 3 embernek teljesen zöldbe való öltöztetésére elegendő, mert Apahidán nem egy zöld ember szerepel az ilyen ünnepeken, mint Torda-Aranyosban, hanem évről-évre rendszeren három és pedig: 2 cigány, 1 oláh. (T. i. ezek vállalkoznak ezt a torturát végigszenvedni.) Az ágak és galyak végeit gúzsbatekerve oly ügyesen tudják tetőtől-talpig zöldbe öztöztetni a 3 embert, hogy azoknak még az arca sem látható s külön tudakolás nélkül kiléjük fel nem ismerhető, másrészt pedig az így összerótt Robinson-ruha még tánc közben sem bomlik le róluk. A zöld ruha kiegészítéséül néha (t. i. ha kerül) még egy csóka vagy varjú is dukál, melyet a közepen járó főpapaluger derekára kötnek zsineggel, hogy az jobbra-balra himbálózva a velők csatangoló gyermekek riasztását még jobban növelje. 1903-ban az egyik zöld ember fején galyakból 2 szarvat formáltak s ennek végei közé kötötték ki a döglött csókat kiterjesztett szárnyainál fogva. Ezen főpapaluger felszerelését kiegészíti még egy „motraske“ nevű rongybuzogány, melybe földet, homokot, vagy hamut tesznek s mellyel a közelükbe merészkedőkre sújt le. Maguk mellé véve az előre felfogadott 2 hegedüst, néha 1 hegedüst és 1 flótást, d. e. 9 óra tájban megindul a menet a falun keresztül. Nosza van riadalom! zeneszó, futás, sivalkodás és kurjongatás. A felséges nép most van igazi elemében. A kalapjukban zöld galydíszes és kezükben bottal felfegyverzett intező

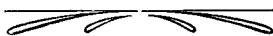
legények állandóan szemmel tartják a zöld embereket, nehogy a csintalan gyermeksereg őket esetlen, nehézkes fordulataik közben megtépászhassa. A csapat betér minden jobb ház udvarába s ottan rövid táncot járnak a papalugerek, mit a megtisztelt gazda rendesen pár fillérrel honorál. A házigazda előtt való hajlongással köszönik meg az adományt, mire tovább mennek. Minden egyes portának elhagyásánál felújul a harci láрма, minthogy ilyenkor az eddig bámészkodó tömegből egyszerre kiválik a sivalkodó gyermekek csapata, kik előrefutva menekülnek, mert hátulról üldözik őket a félelmetes papalugerek. S hogy félnek tőlük, bizony nem is csoda, hiszen a felnőt, intelligens emberre nézve is — ki még ilyet sohasem látott, — háborzongató jelenséget mutatnak. A nehéz galyak súlyától nehézkes, medveszerű járásuk, magasra felálló szarvaik, esetlen táncuk, az ütésre kész buzogányukkal való hadonászásuk és ijesztő ide-oda futkosásuk mind oly rémes vademberi látványt nyújt, melynél különbet a bölénybőrbe bújt Mandan-indiánok Bisontánca sem mutathat. Kezdetleges kultúrával bíró népszokás mindakettő, melynek legyen hazája akár Amerika, akár Európa, indító oka és forrása mindenkor az illető népelem primitív kultúrájával karöltve járó konzervativizmusban keresendő.

A papalugerjárás célja felől kérdezősködvén, többféle választ kaptam az emberektől, nevezetesen hogy: a juhok ne legyenek beteges s jól tejeljenek; ne legyen szárazság és legyen jó termés az évben. Ez utóbbi kívánságukra vonatkozik a zöld embernek vízzel való leöntözése is, mely Apahidán is szokásban van s mellyel az eső után való vágyakozásukat akarják jelképezni. A leöntés mikéntjére nézve ismétlések elkerülése végett egyszerűen utalhatok Téglás tüzetes leírására (243.), mely az apahidai szokásmód e részére is reáillik. Az egész aktusnak más kiemelkedőbb mozzanata nincsen; így folyik le a falú alsó végétől a felsőig, hova déltájban érkeznek meg. Ennek a stációnak legjobban a papalugerek örvendenek, mert a zöld ruházat igen nehéz lévén, távolról sem oly tréfa ám az ő szerepük, mint aminőnek látszik. A folytonos táncban és ugrándozásban annyira kimerülnek és megizzadnak, hogy néha útközben egyik-másik ily zöld ember belebetegszik a szereplésébe s kénytelen az ünnepi ruhájából kivetkőzni.

Miként dr. Herrmann Antal professzor turista ötleteinek egyike találóan mondja: „minden út a korcsmába vezet,“ a maga teljességében igaz ez az apahidai papalugerekre nézve, akik a felvonulás megtörténtével ottan kivetkőzvé a galyakból, a gyűjtött pénzből közösen áldomást isznak.

Felemlítendő még az a szokás is, hogy a levetett zöld hársfa galyakból egy pár vastagabb ágvéget némelyek felszednek s belőlük otthon egy kis keresztet (†) faragnak ki, melyet a szoba mestergerendájának oldalára szegeznek föl amulett gyanánt, minek bűvös erőt azért tulajdonítanak, mivel Krisztus † fája is állítólag hársfa (Fyáj) volt s ebből következőleg hiszik, hogy e fannemből készített keresztcskék a velük felszerelt házat és annak lakóit minden bajtól megoltalmazzák.

Amint a turkajárás s még sok más népszokás, azonképen a papalugerjárás is kétségtelenül egy ősrégi reminiscencia, melyet a művelődés mindeideig még nem tudott teljesen kiirtani a népéletből. Őskorában mindenesetre egy nevezetes ünnepi szertartás lehetett; aminő a Téglás által leírt tordaranyosmegyei falvakban részben még ma is az, de annak őseredeti jelentőségét a Koltovsvártól — mint kulturális gócponttól — csak 14 km. távol eső Apahidán már maga a nép sem ismeri. A minek a sokkal tudatlanabb elődök babonás félelemből hűségesen hódoltak, a mai felvilágosodottabb utódok évről-évre szintén hódolnak még — merő szokásból és a sokszorosan megnehezdedt életviszonyok között feltűnő dologtalan pénzszerzési vágyból, melyet itten már a falusi koldulás egy nemének is tekinthetünk.

Különfélék.

Az útiköltség. Könnyű azoknak, akik pénztárcájuk duzzadtsága folytán minden előzetes számtani művelet nélkül mehetnek akár hosszabb útra is. De egészen más az útiköltség fogalom köre az átlag-halándónál, akinek egyidejűleg a „szigorú beosztás“ is eszébe szokott jutni. Itt azonban rögtön meg kell vallanunk, hogy a beosztás és takarékoság éppen nem magyar erény, s valóban nem árt, ha alkalomadtán a takarékoság nagymestereit, a németeket megfigyeljük.

Bizonyosra vehetjük, hogy előttünk eleintén túlságosnak fog föltűnni a német takarékoság. Valójában pedig, kivált napjainkban, csakugyan arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy minden fölöleges és indokolatlan kiadást el kell kerülnünk. Tapasztalható is, hogy most már nemcsak a német utazó dörmög a pincérek dupla krétája, s általában a sok borralaló miatt, s nemcsak a németet hozza ki sodrából a bérkocsisok áltaksája és illemtudása.

De a „szigorúan beosztott“ útiköltség mérlegét mégsem az étlap és bérkocsi billentik meg külföldön, mert hiszen mindenkinek módjában áll az árakat ellenőrizni. Annál több kellemetlenséget és zavart okozhat a többféle idegen pénznem. Aki gyakran fordul meg főként a Földközi tenger mellékén, vagy pedig a szomszéd Romániában, s nem látja el magát az illető állam váltó-pénzével (ámbar a mi koronáinkat szívesen fogadják el a határhoz közel eső szállókban és éttermekben), a miénket csak 10—12% veszteséggel tudja fölhasználni, s így a rendes beváltásig ezen a réven is elpocsékolódhatnak több korona. Ennél is jelentékenyebb az a veszteség, melyet főként a ragyogó egü Itáliában kell az

által elszenvednünk, hogy minden lehető és lehetetlen pénzváltási alkalommal a pincér, portás, bérkocsis, villamos kalauz stb. stb. nyakunkba sóz forgalomból kiment s teljesen értéktelen, sőt esetleg hamis pénzdarabokat is. Nem ritka eset, hogy ezek még argentinai vagy libériai váltópénzhez is jutattják az utazót, akít ilyen pénzügyi műveletre mindenki alkalmas médiumnak tart.

Nálunk viszont, — mint a németek panaszzolják, — az okoz zavart, hogy sok vendéglőben még most is forint értékben jelzik az árakat az étlapon, holott erre már senki sincs elkészülve. (De valóban itt is az ideje, hogy a pincéreket és kereskedőket leszoktassuk a forintról.)

Nem túlságosan jelentős dolgok az útiköltség ötletéből itt röviden elmondottak, de sokszor valóban jó hasznát vehetjük az ilyen apró figyelmeztetéseknek is. Mert ha maga az elpocsékoló pénzüsszeg magában véve talán nem is volna nagy, de a becsapatas bosszantó gondolata is megzavarhatja egyik-másik kellemes emlékünket. Végül pedig a beosztással utazókkal, (de hiszen csak róluk szól mindez!) az is megtörténhetik, hogy az így elpocsékoló néhány koronán mulik valamely kisebb program — kibővítés, vagy emléktárgy beszerzése, — s ez már csakugyan keserves dolog — Probatum est!

G.

„Miért jönnek az angolok Németországba?“ Ezen a címen érdekes cikk jelent meg nemrégiben egy német folyóiratban. Rövid kivonatának közlését érdemesnek találtuk, mert több tekintetben tanulságosnak mutatkozik.

Öszinte és érdekes beismeréssel kezdődik: szinte érthetetlen — úgy mond — az angolok tódulása Német-

országba, mert hiszen elég sok kifogásolni valójuk van „a német nők ruházódása és testtartása (?!)“, a férfiak „túláságos mély kalapemelése, merev és mély meghajlása ellen.“ S bizonyosan még jobban megütözköznek „a fehér asztalnál elkövetett némely illemszabály sértésén.“ De részünkről azt hisszük, hogy sokkal komolyabbak azok a kifogások, melyek a német rendőrség és bürokratizmus „szőrszálhasogatása, körülményeskedése és nagyképtűsködése“ ellen emelhetők. Nem érdektelen végül, hogy a szellőztetést sem tartják elegendőnek az angolok.

Azt hisszük, hogy a németek hibáinak felsorolásában nem valami kimerítő ez a cikk, vagy legalább is nem a mi szempontunkból, mert mi nem vagyunk túlságosan elragadtatva „nyilvános életük legtöbb fázisától“ sem. De most ne firtassuk ezt a dolgot, hanem figyeljük meg azokat az idegenforgalmi tényezőket, melyek az angolok, s tegyük hozzá: a kényelemszerető, pedáns s általában nagyigényű angolok szemében kívánatossá teszik a németországi utazást.

Mindenek előtt „Németország úszó palotáit“ tartja a cikkíró a legfontosabb ajánló levélnek. S jöllehet szinte bizarrnak látszik ez a megjegyzés, mégis való, hogy a németek a luxus-hajó építésben is túlszárnyalták az angolokat. Ép így nagy jelentőségű a vonatok tisztasága s általában jósága; s a cikkíró rendkívül nagyra van közúti vasútaikkal, melyekkel — úgy mond — egy napon nem is említhetjük az angolokét. De még az úti alkalmatosságoknál is fontosabban a szállók és vendéglők, melyeket szintén kitünőknek mondanak az angolok, főként mert elég tiszták és nagyon olcsók. Itt azonban ismét meg nem állhatjuk a közbeszúrás, hogy a német könyha dicséretét csak a többi rokon germán nép zengheti, ami kitűnik abból is, hogy az angolok még a német cukrászatot is kiválóan tartják, már pedig ezt igazán egy napon nem is említhetjük a miénkkel.

Különös vonzóerőt tulajdonít a cikkíró a német szórakozó és mulatóhelyeknek: legelső sorban a színházak és hangversenyeknek. Itt is az alacsony belépő-díjakat emeli ki első sorban, de ép ily vonzónak tartja a színház-épületeket is. (Közbevetve itt ismét meg kell vallanunk, hogy ezeknek az épületeknek idegenforgalmi jelentőségét elenyészőknek tartjuk.)

Mindezeknél sokkal biztosabb alapon nyugszik az a megállapítás, hogy az angolok, sőt más népek Németországba való özönlésének is legfőbbképp kulturális okai vannak. Csakugyan mind inkább érezhető, hogy ami még a múlt század vége felé is Itália, s némely tekintetben Franciaország volt, az ma már Németország. Nem úgy értjük, hogy a német kultúra minden tekintetben egyszerűen magasabb foka, vagy újabb kiadása az olaszoknak és franciáknak, hanem úgy, hogy a ma homlokterében levő tudományok, a modern technikai- és természettudományok tényleg német földön virágnak leginkább. Sőt cikkíró szerint a zenét is szívesen tanulják az angolok Németországban, de leginkább az erdészetet. Ennél a pontnál nagyon hálátlan dolog összehasonlítást tennünk, de mégis érdemes megemlítenünk, hogy ezelőtt 50—60 esztendővel a selmeci bányászati és erdészeti akadémia volt ily vonzó pont, amelyet nemcsak az összes európai nemzetek fiai, hanem amerikaiak is fölkerestek.

Hanem legyen ezúttal elég! A tanúság már is nyilvánvaló. A legjobb reklám s másféle erőlködés sem vezet célhoz bennünket, mert ha ily módon sikerül is egy két vállalkozó szellemű külföldit „exotikus“ földünk fölkeresésére csábítanunk, a kultúr-tömegek nem mozdulnak meg, ezeket csak a kultúra, még pedig nemzeti sajátosságainkkal átitatott s a külföld szemében annál érdekesebb kulturánk bírhatná arra, hogy felénk áramoljanak.

Mikor lehet ez?

G.

Egyesületi élet.

Kirándulás az Árpádcsúcsra.

Február hó 5-én rendezte az Erdélyi Kárpát-Egyesület központi elnöksége ez idei első kirándulását az Árpád-csúcsra. A kiránduláson résztvettek: Dubinievicz Oszkárné, dr. Ruzitska Béláné, M. Kovács Gézáné, Adorján Róbert, Dubinievicz Oszkár, dr. S. Kováts József, Kapronczay Sándor, Franzen Péter, Szelhoffer Károly, dr. Ruzitska Béla, Vészi Béla és M. Kovács Géza főtítkár. Pompás, kellemes időben reggel 8 órakor indult el a társaság a Majális-utca sarkáról. A Feleki úton át 9 óra 30 perckor már a Bercsényi turistaházhoz érkeztek. Itt tej, tea és melegített bor élvezete mellett több mint fél órát időztek és gyönyörködtek a turistaház üveges verandájából a Gyalui havasok nagyszerű panorámájában, amely gyönyörűen volt világítva. Innen a kirándulók másfélórai gyaloglással, érintve az Árpád-menedékházat, 11 óra 30 perckor érkeztek az Árpád-csúcsra, hogy a messzelátó toronyról kigyönyörködjék magukat a nagyszerű körképben. D. u. 1 órakor a kiránduló társaság már az Árpád-menedékházban pihente ki fáradalmait forró tea és ebéd elköltése mellett. Ebéd után a nagyszerű enyhe időben lábszánkó gyakorlatokat végeztek és délután 4 órakor indultak hazafelé. Kolozsvárra d. u. 6 óra 30 perckor érkeztek meg egy felejthetetlen kedves téli nap emlékével.

Kirándulás a Lombi-hegyre.

Február hó 12-én (vasárnap) rendezte az Erdélyi Kárpát-Egyesület központi elnöksége igen szép sikerrel ezidei második téli kirándulását, amelyen dr. Gyergyay Árpádné, dr. Ruzitska Béláné, M. Kovács Gézáné, Adorján Róbert, Franzen Péter, dr. Gyergyay Árpád, dr. S. Kováts József, Gy. Nagy István, Nindl János, Szentkirályi Ákos, dr. Széky Tibor, dr. Ruzitska Béla vettek részt M. Kovács Géza egyesületi főtítkár

vezetése alatt. A Mátyás király születési házából, mint gyülekezési pontról reggel 9 óra 10 perckor indultak el az első kitűzött célpont: Kolozsvár város *lombi tanyája* felé. A jókedvű kiránduló társaság, amint a reggeli csipős hidegben a Ferenc József-úton háti-zsákokkal, hosszú botokkal és lábszánkókkal felszerelve szapora léptekkel végighaladott, igen élénk feltűnést keltett. A kirándulók a vasúti nagy hídon átkelve a Brétfő és Zsidóhegy elnevezésű gyümölcsösökön át mindenütt nagy hóban gázolva hatoltak felfelé egészen a *Lombi* erdőig. Ez útvonal a nagy hó miatt eléggé fárasztó volt, de ez úttalan utat kellett választaniok a hóviszonyoknak a délutáni leereszkedéshez való kitapasztalása céljából. A Lombi erdőben, mivel elérték a mult őszön készült kitűnő dülőutat, már könnyebben haladtak és mégis a megállapított programtól eltérően 1 óra késedelemmel érkeztek Kolozsvár város tanyájára, ahol *Farsang* béresgazda fűtött szobával várta a kirándulókat. Itt 1 órát időztek és közben villásreggeliztek. Ezután kezdetét vette a lábszánkó gyakorlat. Innen lábszánkóval hatoltak fel a 675 m. magas Lombi hegy elnevezésű csúcsra, ahonnan Papfalva és Csillaghegy felé több ízben pompás ereszkedésekkel mulattak, mert a hó kitűnő volt. A csúcsról mindenütt lábszánkóval délután 3 órára leszálltak a városi tanyára, teáztak, megebédeltek és azután 4 órakor újra felcsatolták a lábszánkókat és mesés gyorsasággal ereszkedtek le egészen a Nádastérig. Este 5 órakor a kirándulók már lakásukon pihenhették ki kedves fáradalmait. Ha az időjárás és a hóviszonyok kedveznek, az egyesület elhatározta egy nagyobbbszabású erdei kirándulás rendezését ugyancsak lábszánkóval.

Uj tagjaink. Folyó év január 1-től tagjaink sorába léptek: Rátz Mihály

építész (Kolozsvár) ajn. Tomán Béla, Csernátfalusi Ribényi Daniel járásbíró (Csernátfalva) ajn. Sipos János, Ifj. András sovszki Dániel bankfőnök (Kolozsvár) ajn. Merza Gyula, Freund Sámuel kereskedő (Mohács) ajn. Major Károly, Székely Kálmán erdőkezelő (Kovászna) an. Révész József, Mayer Károly tvsz. bíró, Kruzstich János tvsz. bíró (Brassó) ajn. Pintér Gábor, Csernay G'za (Nagyváradolaszi) ajn. Gulácsy Endre, ifj. Ferenczy Árpád tanuló, dr. Gockler Lajos, Csiki Sándor, Szentkirályi Samu tanárok (Kolozsvár) ajn. dr. S. Kováts József, Kolár József kereskedőségéd (Kolozsvár) ajn. titkári hiv., Csiki Ferenc banktisztviselő, Breiner H. József kávéháztulajdonos, kolozsvári Réz Andor főpincér, ifj. Nindl János szigorló gyógyszerész (Kolozsvár) ajn. Franzen Péter, gróf Mikes János plébános (Székelyudvarhely), Székelyudvarhelyi róm. kath. főgymnásium igazgatósága, Nemes Polixéna grófnő (Kolozsvár), Hirsch Ödön szeszgyáros (Kolozsvár), Horváth Árpád bankigazgató (Miskolc), Dörgő Albert kir. közjegyző udv. tan. (Kolozsvár), Verzar Kálmán bankigazg. (Kolozsvár), gróf Lázár Kálmán főügyész h. (Ko-

lozsvár), Csizsár Gyula vm. főjegyző (Kolozsvár), Dózsa Endre alispán (Kolozsvár), gróf Bélydy Ferenc földbirtok. (Mezőmehes), Zeyk Károly földbirtokos (Ajton), báró Zeyk József földbirtokos (Kolozsvár), Zoltán László kapitány (Kolozsvár), gróf Horváth Tholdy Rudolf (Pata), Barcsay Domokos főrendh. tag (Bánffyhunrad), Rónay Elemér (Mihályfalva), báró Huszár Pál (Kolozsvár), báró Bálint György (Nagyernye), gróf Teleki Ádám (Marosújvár), gróf Bethlen Ádám (Gogány-Váralja), báró Appel Jenő (Sajóudvarhely), Felszeghy Andor tb. szolgabíró (Kolozsvár), Matskási Pál (Kolozsvár), Zeyk Albert (Kolozsvár), ajánlotta gróf Lázár István.

Adományok a Nagykőhavasi Rákóczi menedékház céljaira. Széll Márton (Kolozsvár) 4 kor., Zsakó Andor (Vizakna) 4 kor., Wihelyi Géza (Grabác) 2 kor. Hálás köszönet!

Hazafias pénztézet. A Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelintézet a folyó évben is (most már harmadszor) 50 kor. adománnyal támogatta egyesületünk nemes céljait. Folyóiratunk hasábjain is hálás köszönetét fejezi ki egyesületünk elnöksége az adományért.

Könyvesház.

Nyelvünk védelme. Gyomlálás a magyar nyelv kertjében. Írták Borbély György és Borbély Sándor. 14 iv. Ára 1 korona.

A két Borbély testvér, tősgyökeres aranyosszéki székelyek, kiváló turisták, a magyar turista irodalomban igen számottevő önálló turista művekkel szerepelnek, kitűnő pedagógusok, a magyar iparpártolás lelkes apostolai és rendkívül finom érzékű tudós nyelvmívelők. Amint rajonganak a gyönyörű, szűzi, hazai termé-

zetért, úgy lelkesednek a romlatlan tiszta ősi magyar nyelvért. Amint küzdenek az idegen ipartermékek be-rontása ellen, úgy harcolnak a magyar nyelvet rontó idegenszerűségek, tolakodó, bitorló magyartalanságok ellen.

E hazafias küzdelemnek villogó, éles és mindig halálos sújtó fegyvere az a könyv, amelyet a magyar nyelv védelmére írtak és adtak ki közösen, kedves karácsonyi ajándéknak mindazoknak, akik érdeklődnek a nemzeti

nyelv ügye iránt. Vagy 150 szemenszedett idegen szót és szójárást, szerkezetet és szórendet tárgyalnak ebben tudós érveléssel, éles gúnynyal, kedélyes humorral, hazafias felbuzdulással, de mindig szellemesen és meggyőzően. Az Első Váci sajtóból kikerült kezelhető csinos könyv

ára rendkívül olcsó, csak 1 korona és Borbély Sándornál Vácon rendelhető meg. Méltó ez a könyv, hogy az erdélyi magyar turista hátizsákjába tegye és a pihenés óráiban olvassza. Az erdélyi magyarok tiszta, úde, szabad levegője leng benne.

Dr. H. A.

Hírlapirodalom.

Aki legjobban szerkesztett, teljesen független, nagy, előkelő napilapot jártni óhajt, fizesse elő »Az Ujság«-ot! Vasárnap: »Asszony«, »Gyermek« meléklet. Előfizetési árak: Egy évre 28 k. Félévre 14 k. Negyedévre 7 korona. Egy hónapra 2 kor. 40 fill. Az Ujság terjedelme rendszeren 32—36—40 oldal. Vasárnap és ünnepnapokon 80—100 és 200 oldal. Megrendelési cím: Az Ujság kiadóhivatala Budapest, VII., Rákóczi-út 54. sz.

Pesti Hirlap. Felhívjuk a magyar olvasóközönség figyelmét a legelterjedtebb napilapra, a Pesti Hirlapra, melynek főerőssége, hogy pártokon kívül és felül állván, szigorú ellenőrzést és igazságos kritikát gyakorolhat mindennel és mindenkivel szemben. Ennek köszönheti a magyar sajtóban páratlanul álló nagy néps erűségét. Valamint annak a körülménynek, hogy a legjobb és legbővebb tartalmat nyújtja olvasóinak (hasonló ár mellett hasonlíthatatlanul nagyobb terjedelemben jelenik meg, mint a többi napilapok) és még külön kedvezményekkel is szolgál olvasóinak: naptárral és divatlappal. Aki most egyszerre negyedévre fizet elő, az ingyen kapja a Pesti Hirlap 1911-re széló nagy képes naptárát, mely gazdag

szépirodalmi és közhasznú, ismeretterjesztő tartalommal jelent meg s az év eseményeit feltűntető, 40 oldalra terjedő pompás képeket is foglal magában. A Pesti Hirlap munkatársai sorába számíthatja napjaink legjelesebb és legkedveltebb íróit, kik közül legyen elég kiemelnünk Abonyi Árpád, Eötvös Károly, Gárdonyi Géza, Heltai Jenő, Molnár Ferenc, Murai Károly, Lux Terka, Porzsolt Kálmán, Szabóné-Nogáll Janka, Szász Zoltán, Szomaházy István, Szini Gyula, Tömörkény István, Váradi Antal, gróf Vay Sándor stb. neveit. Kivülök a naptárba írt még Bródy Sándor, Krudy Gyula, Garády Viktor, Alba Nevis, Bokor Malvin, Ráskai Ferenc, Kanizsai Ferenc, Pakots József, Lamperth Géza, Balla Ignác, Zsoldos László stb. S ezt a gazdag tartalmu és egész évig haszonnal forgatható könyvet minden új előfizető díjtalanul és bérmentve kapja meg ha legalább negyedévre fizet elő. A Pesti Hirlap minden vasárnap 80—90—100 oldal terjedelemben jelenik meg s az ára mégis csak 10 fillér ezen a napon is. — A Pesti Hirlap kiadóhivatala, hova az előfizetéseket legcélszerűbb postautalványon küldeni, Budapest, Váci-körut 78.

A magyar királyi államvasutak erdélyrészi fő- és mellékvonalainak menetrendje.

A vég- és csatlakozó állomások kimutatásával.

Gy.	200	540	Sz.	705	Gy.	935	ind.	Budapest nyugati p. u. a gyorsvonal	értk.	Sz.	720	Gy.	730	Sz.	640	Gy.	935
"	1080	718	"	105	"	625	(értk.)	Kolozsvár	(ind.)	605	"	1031	"	640	"	116	"
Sz.	1031	832	"	129	"	646	(értk.)	Aranyos-Gyéres	(értk.)	510	"	939	"	609	Sz.	1255	"
"	1223	1017	"	305	"	800	értk.	Kocsárd	ind.	344	"	837	"	437	"	1146	"
"	101	1057	"	339	"	821	értk.	Tóvis	ind.	307	"	808	"	405	"	1119	"
"	214	1232	"	455	"	855	(értk.)	Kitűllőszeg	(ind.)	157	"	725	"	307	"	1029	"
"	301	1333	Gy.	505	"	905	ind.)	Kiskapus	(értk.)	132	"	711	"	222	"	1000	"
"	346	208	"	532	"	928	értk.	Segesvár	ind.	101	"	650	"	153	"	930	"
"	522	308	"	615	"	1009	értk.	Héjfasátva	ind.	1212	"	616	"	1257	"	843	"
"	712	447	"	718	"	1112	értk.	Brassó	ind.	1040	"	515	"	1136	"	713	"
"	813	527	"	732	"	1131	értk.		ind.	1008	"	454	"	1117	"		"
"	1245	856	"	1004	"	219	értk.		ind.	635	"	250	"	740	"		"
Gy.	700	800	Sz.	200	Sz.	930	ind.	Budapest keleti p. u. a gyorsvonal	értk.	610	Sz.	115	Sz.	725	Sz.	935	
"	1212	329	"	654	"	602	(értk.)	Arad	(ind.)	950	"	818	"	1125	"	416	"
"	1221	404	"	704	"	632	ind.)	Piski	(értk.)	412	"	455	"	615	"	1255	"
"	309	902	"	1015	"	1052	értk.	Alvincz	ind.	248	"	354	"	448	"	1142	"
"	406	1032	"	1122	"	1218	értk.	Gyulafehérvár	ind.	230	"	357	"	429	"	1121	"
"	429	1053	"	1135	"	1237	értk.	Tóvis	ind.	200	"	315	"	355	"	1057	"
"	451	1131	"	1157	"	110	értk.		ind.		"		"		"		"
Sz.	220	830	Sz.	347	Sz.	832	ind	Kocsárd	értk.	755	Sz.	1047	Sz.	212	Sz.	717	
"	253	422	"	422	"	900	értk.	Marosudvas	ind.	708	"	1011	"	135	"	640	
"	412	1022	"	534	"	1022	(értk.)	Marosvásárhely	(ind.)	600	"	852	"	1219	"	519	
"	545	1052	V.	206	"	—	inn.)	Szászrégen	(értk.)	—	"	814	"	1148	"	500	
"	1000	1155	"	710	"	—	értk.	Mádéfalva	ind.	737	"	700	"	1046	"	339	
"	354	354	"	719	"	822	értk.		ind.		"	340	"	724	"	1245	
Sz.	224	Sz.	1019	V.	—	Szv.	650	ind.	értk.	918	Sz.	601	Sz.	1233			
"	355	"	1155	"	548	"	856	értk.	Kiskapus	726	"	430	"	1110			
V.	812	V.	—	"	—	"	—	értk.	Nagyszeben	333	"	—	"	442			
"	—	Szv.	455	V.	1124	V.	730	értk.	Fogaras	—	"	—	"	—			
"	—	"	526	"	1154	"	800	ind.	Segesvár	454	"	442	"	945			
"	—	"	725	"	155	"	952	értk.	Héjfasátva	—	"	413	"	916			
"	—	"	—	"	—	"	—	értk.	Székelyudvarhely	—	"	230	"	730			
Sz.	546	Sz.	1055	V.	251	Sz.	603	ind.	Brassó	822	Sz.	135	V.	529	Sz.	924	
"	638	"	1214	"	408	"	734	értk.	Szepestenyörög	650	"	1215	"	430	"	800	
"	842	"	202	"	608	"	—	értk.	Kovássza	450	"	450	"	248	"	—	
"	929	"	248	"	657	"	—	értk.	Kézdivásárhely	430	"	948	"	116	"	—	

Főszerkesztő: dr. Szádeczky Lajos. Felelőszerkesztő: M. Kovács Géza.